

BASF Battery Material Finland Oy

Tammasaarenkatu 3
00180 HELSINKI

Asia

BASF Oy:n Harjavalan tuotantolaitoksen perustamispäätös

BASF Battery Material Finland Oy (2925675-5) saa perustaa uuden tuotantolaitoksen Harjavaltaan sillä ehdolla, että se toimii hakemuksessa esitetyllä tavalla ja noudattaa tässä päätöksessä erikseen annettuja ehtoja ja kuvattuja toimia onnettomuuksien ehkäisemiseksi sekä noudattaa kyseisestä toiminnasta annettuja säädöksiä.

Kohde ja sen sijainti

BASF Battery Material Finland Oy, BASF Harjavalta, Harjavalta. Kohde sijaitsee pohjavesialueella.

Päätöksen ehdot

1. Kemikaalisäiliöiden sopivuudesta käyttötarkoitukseensa on pyydettävä lausunnot tarkastuslaitokselta. Lausunnot esitetään käyttöönottotarkastuksella. (390/2005 50 §)
2. Laitoksella on oltava valmius vuototilanteessa vähentää ammoniakkihöyryn muodostumista esim. vaahdotuksella. (856/2012 73 §)
3. Valvomon on oltava tiivis ja sen ilmanvaihdon on oltava ylipaineinen. (856/2012 41, 42 §)
4. Laitteistot, putkistot, letkut, säiliöt sekä turvallisuuden varmistamiseksi asennetut laitteet ja järjestelmät (esim. kaasunilmaisimet, pinnan- ja paineen mittaukset, vaa'at) on sisällytettävä laitoksen ennakkohuolto-ohjelmaan ja niille on laadittava käyttö- ja huolto-ohjeet. (856/2012 53 §)
5. Kemikaalisäiliöiden varoaltaat on sisällytettävä ennakkohuolto-ohjelmaan, johon on määriteltävä tarkastusten ja huoltojen aikataulu ja menettelyt. Varoaltaiden kuntoa on seurattava dokumentoidusti. (856/2012 53 §)
6. Säiliöiden ja putkistojen dokumentaatio on kerättävä säiliö- ja putkistokirjoiksi, jotka on pidettävä ajan tasalla (esim. tarkastusten tulokset, korjaukset) (856/2012 53 §)

2.7.2020

1351/36/2019

7. Vaarallisen kemikaalin putkistot on suunniteltava ja valmistettava vähintään painelaitesäädösten mukaisen I-luokan putkiston tasoa vastaavasti. Tästä toiminnanharjoittajalla tulee olla esittää käyttöönottotarkastuksella valmistajan vakuutus. (856/2012 47 §)
8. Räjähdyksvaarat on arvioitava ja laadittava räjähdysuojausasiakirja, joka sisältää laiteluettelon. (390/2005 41-44 §)
9. Laitokselle on nimettävä Tukesin käytönvalvojatutkinnon suorittanut kemikaalien käytönvalvoja ja käytönvalvojan tehtävät laitoksella on määriteltävä kirjallisesti. (685/2012 12 §)
10. Toiminnanharjoittajan on laadittava ohjeistus onnettomuustapauksissa noudatettavista toimintaohjeista ja pidettävä ohjeistus yleisön saatavilla myös sähköisessä muodossa. Tiedote sisältäen tiedot laitoksen toiminnasta, suuronnettomuusvaaran luonteesta ja sen aiheuttavista kemikaaleista sekä väestön varoittamisesta ja käyttäytymisestä onnettomuustilanteessa on toimitettava laitoksen lähialueiden rakennuksiin ja tuotantolaitoksiin. (390/2005 31 §)
11. Toiminnanharjoittajan tulee onnettomuuksiin varautumisessa ja henkilösuojaimissa ottaa huomioon myös tulipalossa kemikaaleista mahdollisesti vapautuvat vaaralliset kaasut ja höyryt. (856/2012 80 §)
12. Toiminnanharjoittajan on varauduttava teollisuusalueen muulta laitokselta aiheutuvaan kaasuvaaraan (rikkivety). (856/2012 80 §)
13. Turvallisuusselvitys tulee täydentää johtopäätöksissä esitetyllä tavalla ja täydennykset todetaan käyttöönottotarkastuksella. (685/2015 14 §)
14. Sisäinen pelastussuunnitelma tulee täydentää johtopäätöksissä esitetyllä tavalla ja täydennykset todetaan käyttöönottotarkastuksella. (685/2015 17 §)

Tarkastus

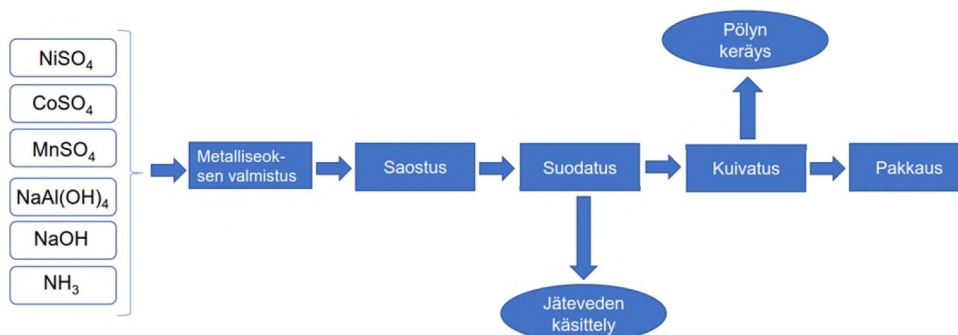
Toiminnanharjoittajan tulee pyytää tuotantolaitoksen käyttöönottotarkastusta Tukesilta hyvissä ajoin ennen suunniteltua käyttöönottoa.

Päätöstä koskeva toiminta

Laitoksella tuotetaan katodiaktiivisen materiaalin esiasetta (pCAM). pCAM-tuotetta käytetään katodiaktiivisen materiaalin (CAM) valmistukseen, joka on yksi litiumakkujen tärkeimmistä komponenteista.

2.7.2020

1351/36/2019

Prosessi alkaa metallisulfaattiliuoksen valmistamisella ja sekoittamalla se sopivaan suhteeseen. Nikkeli-, koboltti- ja mangaanisulfaatin ja aluminaatin seos saostetaan ammoniakkiveden ja natriumhydroksidin avulla. Tällöin syntyy nikkeli-, koboltti- ja mangaanihydroksidin tai nikkeli-, koboltti- ja alumiinihydroksidin liukenematon seos. Emäliuos sisältää prosessivettä, liukoista natriumsulfaattia, ammoniakkia sekä jonkin verran liukoisia ja liukenemattomia metalleja. Saostuksen jälkeen kiintoainne poistetaan suodattamalla ja pesureilla prosessivedestä. Suodatuksen jälkeen kiinteä PCAM-materiaali kuivataan ennen pakkaamista.

Akkumateriaalitehtaalla on putkisilta, jota toiminnanharjoittaja operoi säiliöalueen vieressä sijaitsevalta mittausasemalta tuotantorakennukselle. Putkisillalla kulkee muun muassa prosessissa käytettäviä raaka-aineita, typpeä ja maakaasua.

Laitos sijoittuu Harjavallan Suurteollisuuspuiston alueelle, jossa toimii parikymmentä erikoistunutta yritystä.

Kemikaalit

Käsiteltävät ja varastoitavat kemikaalit ovat pääasiallisesti nestemäisiä. Näihin kemikaaleihin kuuluvat muun muassa natriumhydroksidi, natriumalumiinaatti ja rikkihappo. Tehtaalla käsitellään lisäksi myös kiinteitä ja kaasumaisia kemikaaleja. Näihin kuuluvat akkumateriaalitehtaan lopputuote (metallihydroksidit) sekä mangaani- ja kobolttisuolat.

Vaarallisia kemikaaleja saa olla yhtiön tiloissa enintään seuraavat määrät:

Kemikaali	Luokitus	Määrä (t)
Nikkelisulfaatti, NiSO ₄	Skin Irrit. 2 – H315 Skin Sens. 1 – H317 Muta 2. – H341 Acute Tox. 4 – H302, H332 STOT RE 1 – H372 Repr. 1B – H360D Carc. 1A – H350i Resp. Sens. 1 – H334	780

2.7.2020

1351/36/2019

	Aquatic Acute 1 - H400 Aquatic Chronic 1 - H410	
Koboltti(II)sulfaatti, CoSO ₄	Acute Tox. 4 – H302 Eye Irrit. 2 – H319 Resp. Sens. 1 – H334 Skin Sens. 1 – H317 Carc. 1B – H350i Repr. Tox. 1B – H360F Muta. 2 – H341 Aquatic Acute 1 – H400 Aquatic Chronic 1 – H410	170
Mangaanisulfaatti, MnSO ₄	STOT RE 1 - H373 Aquatic Chronic 2 - H411	200
Natriumaluminaatti, NaAl(OH) ₄	Skin Corr. 1A – H314	150
Rikkihappo, H ₂ SO ₄ , 93% liuos	Skin Corr. 1A – H314	80
Natriumhydroksidi, NaOH, liuos	Skin Corr. 1A – H314	170
Ammoniakki, NH ₃ , liuos	Skin Corr. 1B; H314 STOT SE 3; H335 Aquatic Acute 1; H400 Aquatic Chronic 2; H411	180
pCAM	Skin Corr./Irrit. 2 - H315 Acute Tox. 4 - H332, H302 Skin Sens. 1 - H317 Resp. Sens. 1 - H334 Muta. 2 - H341 Carc. 1A; H350i STOT RE 1; H372 Aquatic Acute 1: H400 Aquatic Chronic 1; H410	2600

Johtopäätökset turvallisuusselvityksestä

Toiminnanharjoittajalla on käytössä johtamisjärjestelmä suuronnettomuusvaarojen tunnistamiseksi, ehkäisemiseksi ja hallitsemiseksi. Johtamisjärjestelmän avulla pidetään riskinarviointit ajan tasalla, hallitaan laitoksella tehtäviä muutoksia ja huolehditaan henkilökunnan ohjeistuksesta ja koulutuksesta.

Toiminnanharjoittaja täydentää turvallisuusselvitystä onnettomuus- ja poikkeustilanteiden hoitamiseen tarvittavien henkilöresurssien ja vastuiden sekä onnettomuustilannekoulutuksen osalta. Laitoksen toimintojen kuvausta

2.7.2020

1351/36/2019

täydennetään ja kuvataan tarkemmin säiliöaluetta, tuotantoprosessia, ammoniakkistripperiä ja prosessiveden käsittelyä.

Turvallisuusselvitykseen lisätään myös selvitys työluopakäytännöistä ja kemikaalien käytönvalvojan tehtävistä. Prosessiturvallisuuden tason mittaaminen painottuu turvallisuusselvityksen mukaan toteaviin mittareihin, mutta toiminnanharjoittajan tulee määrittellä myös laitokseen toimintaan sopivia ennakoivia prosessiturvallisuusmittareita. Auditoinneista turvallisuusselvityksessä tulee esittää prosessiturvallisuuteen liittyvät auditointikäytännöt, kuten auditointien sisältö, aikataulu, suorittajat jne.

Täydennysten jälkeen turvallisuusselvityksestä saatujen tietojen perusteella menettelyt ovat riittävät kattaen asetuksen 685/2015 vaatimukset turvallisuusjohtamisjärjestelmän sisällöstä. Tukes tulee valvomaan määräaikaistarkastuksillaan järjestelmän toimimista ja kehittämistä.

Tukes seuraa laitoksen teknisten järjestelmien asianmukaisuutta ja niiden kunnossapitämistä määräaikaistarkastuksillaan. Toiminnanharjoittajan tulee huolehtia, että pelastuslaitoksella on käytettävissään ajan tasalla oleva turvallisuusselvitys ja sisäinen pelastussuunnitelma.

Turvallisuusselvitys tulee tarkistaa ja toimittaa Tukesille seuraavan kerran **1.7.2025 mennessä**, ellei sitä ole tätä aiemmin tarpeen päivittää jostakin muusta, asetuksen 685/2015 16 §:ssä mainitusta syystä.

Johtopäätökset sisäisestä pelastussuunnitelmasta

Hakemuksen yhteydessä toimitetussa sisäisessä pelastussuunnitelmassa on kuvattu laitoksella ennakoitavissa olevia onnettomuuksia ja ohjeistus onnettomuustilanteissa toimimiseen. Pelastussuunnitelma on vielä keskeneräinen ja sitä täydennetään käyttöönottotarkastukseen mennessä. Täydennyksessä kehoitetaan ottamaan huomioon Satakunnan pelastuslaitoksen sisäisestä pelastussuunnitelmasta antama lausunto. Erityisesti tulee kiinnittää huomiota ammoniakkivuodon haihtumisen ehkäisyyn, ammoniakkikaasun leviämisen hallintaan ja vuodosta tiedottamiseen ympäristön asukkaille.

Päätöksen perustelut

Laitoksen sijoituspaikka

Laitos sijoittuu Harjavallan Suurteollisuuspuiston alueelle ko. alueen laajenuksena. Teollisuuspuistossa ennestään olevilta laitoksilta johdetaan kemikaaleja akkukemikaalilaitokselle putkisilta pitkin välttämällä näin säiliöautokuljetukset.

Laitoksen tontti on Satakunnan maakuntakaavassa Teollisuus- ja varastotoimintojen alueelle (T1). Kaavamerkinnän suunnittelumääräyksen mukaan alueen suunnittelussa on otettava huomioon alueella sijaitsevista

2.7.2020

1351/36/2019

laitoksista tai vaarallisten kemikaalien valmistuksesta, varastoinnista tai kuljetuksesta lähiympäristölle ja alueelle sijoituville toiminnoille mahdollisesti aiheutuvat riskit. Hakemuksen tietojen perusteella ko. riskit katsotaan otetuksi huomioon riittävällä tasolla. Laitoksen potentiaalisesti vaarallisin osa on sijoitettu alueen luoteisosaan, joka on kauimpana asuinalueesta. Kohteen läheisyydessä ei sijaitse luonnonsuojelualueita.

Laitos sijoittuu pohjavesialueelle ja tämä on huomioitu kemikaalivuotojen ja sammutusjätevesien hallinnassa. Varsinais-Suomen ELY-keskus on luokitellut Järilänvuoren pohjavesialueen kemiallisen tilan huonoksi, koska pohjavesi on pilaantunut pohjavesialueen pohjoisosassa. Lupaharkinnassa on huomioitu, että kohde sijoittuu vedenhankintaan soveltumattomalle pohjavesialueelle.

Kemikaaleja varastoidaan ja käsitellään vain pohjaveden muodostumisalueen ulkopuolella ja kemikaalivuotoihin on varauduttu. Tuotantorakennus on osittain pohjavesialueen ulkopuolella. Tehtaan hulevesiallas sekä sammutusjätevesien keräysallas sijaitsevat pohjavesialueen ulkopuolella.

Suuronnettomuudet ja muut vaarat sekä niiden seurauksiin varautuminen

Suuronnettomuusvaaraksi on tunnistettu ammoniakkin tai ammoniakiveden vuoto ja höyrystyminen. Kahdesta eri onnettomuusskenaariosta tehtyjen mallinnusten perusteella vaarallisen pitoisuuden alue (AEGl-2) jää tehdasalueen sisäpuolelle. Ammoniakkivuoto voi aiheuttaa myös räjähdysvaaran, johon varautumiseen tarvittavat toimenpiteet esitetään räjähdysuojasiasiakirjassa.

Toimenpiteitä ammoniakkin aiheuttaman riskin pienentämiseksi ovat säiliön eristys, pumppujen ponttiliitokset, purkuletkun säännölliset tarkastukset ja hajautettu valvontajärjestelmä venttiilien lukitusten varmistamiseksi. Toiminnanharjoittajan oma työntekijä on paikalla säiliöauton tyhjennyksessä. Ammoniakkisäiliöauton tyhjennyspaikka on sijoitettu ulos.

Merkittävä riski on myös maakaasun vuoto putkilinjasta, voi aiheuttaa räjähdysvaaran. Tähän varautumiseen tarvittavat toimenpiteet esitetään räjähdysuojasiasiakirjassa. Mahdollisten törmäysten estämiseksi putkisilta on suunniteltu vähintään 8 metriä korkeaksi ja iskunkestävyys huomioidaan suunnittelussa. Kriittisissä osissa putkilinjaa on kaasun ilmaisimet. Iskunkestävyys tullaan. Maakaasuvuodon riskiä ehkäistään myös teknisellä suunnittelulla, tarkkailemalla putkilinjan virtausta ja painetta sekä esim. varustamalla putki sulkuventtiilein, jotka ovat onnettomuustilanteessa helposti saavutettavissa ja suljettavissa.

Lisäksi muita tunnistettuja onnettomuusvaaroja ovat muu kemikaalivuoto ja tulipalo. Näihin varautumista käsitellään tarkemmin seuraavassa. Vakavia tai suuria ympäristöriskejä ei riskinarvioinnissa ole tullut esiin.

Suurpalon todennäköisyys on arvioitu pieneksi tuotantolaitoksessa ja tehdasalueella, sillä kohteessa ei ole merkittävää palokuormaa (ei varastoida

2.7.2020

1351/36/2019

palavia nesteitä). Tuotantorakennus varustetaan pikapaloposteilla ja käsisammuttimilla. Palontorjuntavesisäiliö on varmistettu kolmella pumpulla, joista yksi on dieselmoottorilla toimiva varapumppu käytettäväksi sähkökatkoksen sattuessa.

Toiminnanharjoittajan arvion mukaan tarvittava määrä palosammutusvettä on 260m³ ja palosammutusvesitankkien koko tontilla on 650 m³, joten sammutusvettä on saatavilla riittävästi. Sammutusjäteveden keräilyssäiliön kapasiteetti on 325 m³, minkä lisäksi sammutusjätevettä voidaan ohjata tyhjänä pidettävään hulevesialtaaseen.

Laitoksen layout-suunnittelussa on huomioitu riittävät turvaetäisyydet alueen sisäisten toimintojen välillä. Kaikki kemikaalisäiliöt ja -putket sijoitetaan maanpinnan yläpuolelle ja ne toimivat lähellä ilmakehän painetta.

Kemikaalisäiliöt varustetaan ylitäytönestimillä, pinnankorkeusmittareilla ja hälyttimillä. Kemikaalien siirto tapahtuu kyseisen kemikaalin siirtoon sopivilla putkistoilla. Putkisillalla vuodot hallitaan putkien paine- ja virtausmittausten monitoroinnilla ja säännöllisillä huoltokierroksilla, joihin sisältyy putkisillan putkien kunnan tarkistus.

Ulkona kulkevien putkistojen laipoissa on laippasuojat, joihin pienet vuodot kerääntyvät. Suuremmat vuodot ohjautuvat asfalttia pitkin sadevesiputkiston kautta suljettuna pidettävään hulevesialtaaseen, josta vesi päästetään eteenpäin toiminnanharjoittajan todettua sen puhtaaksi kemikaaleista.

Säiliöiden ja putkistojen kunnossapito on osa ennakkohuolto-ohjelmaa. Säiliöalue, prosessiveden tarkistussäiliö ja ammoniakkipoltonni sijaitsevat koko vuodon pidättävissä suoja-altaissa. Säiliöalueen suoja-allas on pinnoitettu altaan tiiveyden varmistamiseksi. Suoja-altaissa on kiinni pidettävät kaivot, joissa on hälyttävät pinnanmittaukset.

Kemikaaleille on tehty yhteensopivuustarkastelu ja keskenään reagoivat kemikaalit on sijoitettu erilleen toisistaan omiin suoja-altaisiinsa. Tuotantorakennus muodostaa itsessään vuotoaltaan, joka pidättää tuotantotiloissa mahdollisesti tapahtuvat vuodot.

Kemikaalien täyttöpaikoilla on suoja-altaat, jotka kattavat säiliöauton suurimman säiliön tilavuuden.

Tehdasalue on aidattu ja käytössä on kulunvalvontajärjestelmä.

Riskinarvioinnissa ei ole tunnistettu eikä varautumisessa huomioitu teollisuuspuiston muista laitoksista aiheutuvia kaasuvuotoja (esim. rikkivety viereisestä laitoksesta).

2.7.2020

1351/36/2019

Voimassaolo Tämä päätös on voimassa toistaiseksi.

Säädökset, joihin päätös perustuu

Laki vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta (390/2005)

Valtioneuvoston asetus vaarallisten kemikaalien käsittelyn ja varastoinnin valvonnasta (685/2015)

Valtioneuvoston asetus vaarallisten kemikaalien teollisen käsittelyn ja varastoinnin turvallisuusvaatimuksista (856/2012)

Turvallisuus- ja kemikaalivirasto (Tukes)

Kirsi Levä
johtaja

Sanna Pietikäinen
ylitarkastaja

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti. Allekirjoittajan henkilöllisyyden ja allekirjoituksen ajankohdan voi varmistaa allekirjoitusta klikkaamalla ja asiakirjan aitous voidaan todentaa sähköisesti. Jos asiakirjaa muutetaan jälkikäteen, allekirjoitus ei ole enää kelvollinen. Sähköinen asiakirja on alkuperäiskappale, eikä allekirjoituksen oikeellisuutta voi varmistaa paperitulosteesta. Alkuperäisen sähköisen asiakirjan voi tarvittaessa pyytää Tukesin kirjaamosta.

Liitteet

Valitusosoitus, hakemusdokumentit

Hakemuksen käsittely

Hakemuksesta on saatu pyynnöstä lausunto Varsinais-Suomen ELY-keskuk-selta ja Satakunnan pelastuslaitokselta. Harjavallan kaupungilla ei ollut hakemukseen lausuttavaa. Lausunnot on huomioitu asian käsittelyssä.

hakemus BASF Battery Material Finland Oy 11.10.2019

lausuntopyyntö Satakunnan pelastuslaitos 25.2.2020

lausuntopyyntö Varsinais-Suomen ELY, Ympäristö ja luonnonvarat 25.2.2020

lausuntopyyntö Harjavalta, rakennusvalvonta ja ympäristönsuojelu,

Rakennustarkastaja 25.2.2020

kuuleminen Harjavallan kunta 2.3.2020

lausunto Harjavalta, rakennusvalvonta ja ympäristönsuojelu,

Rakennustarkastaja 23.3.2020

lausunto Varsinais-Suomen ELY, Ympäristö ja luonnonvarat 27.3.2020

lausunto Satakunnan pelastuslaitos 30.6.2020

selvityspyyntö BASF Battery Material Finland Oy

selvitys BASF Battery Material Finland Oy 18.6.2020

päätös BASF Battery Material Finland Oy 1.7.2020

Päätöksestä tiedottaminen

Lounais-Suomen AVI, Työsuojelu

Varsinais-Suomen ELY, Ympäristö ja luonnonvarat

Satakunnan pelastuslaitos

Harjavallan kaupunki

VALITUSOSOITUS

MITEN VALITUS TEHDÄÄN

Valitus on tehtävä kirjallisesti. Valituksessa pitää olla seuraavat asiat ja asiakirjat:

- hallinto-oikeus, jolle valitus osoitetaan (toimivaltainen hallinto-oikeus mainittu sivun alaosassa)
- päätös, johon haetaan muutosta, liitteineen alkuperäisenä tai jäljennöksenä
- muutokset, joita valittaja päätökseen vaatii, ja niiden perustelut
- valittajan nimi, asuinkunta, postiosoite ja puhelinnumero
- tiedoksisaantitodistus tai muu tieto valitusajan alkamisesta
- valitusosoitus.

Valituksen voi laatia valittajan puolesta myös laillinen edustaja tai asiamies. Tällöin on ilmoitettava lisäksi laatijan nimi, asuinkunta, postiosoite ja puhelinnumero. Valittajan, laillisen edustajan tai asiamiehen on allekirjoitettava valituskirjelmä.

MINKÄ AJAN KULUESSA VALITUS TEHDÄÄN

Valitusaika on 30 päivää. Ajan laskeminen alkaa tiedoksisaantipäivää seuraavasta päivästä.

Tiedoksisaantipäivä lasketaan seuraavasti:

- Jos päätös on lähetetty postitse saantitodistusta vastaan, tiedoksisaantipäivä ilmenee todistuksesta. Saantitodistus liitetään valitusasiakirjoihin.
- Jos päätös on postitettu tavallisena kirjeenä, sen katsotaan tulleen tiedoksi seitsemän (7) päivän kuluessa postituspäivästä, jollei muuta ilmene.
- Yleistiedoksiannossa tiedoksisaannin katsotaan tapahtuneen seitsemäntenä (7.) päivänä päätöksen nähtävillä oloa koskevan ilmoituksen julkaisemisesta Virallisessa lehdessä.
- Jos päätös on toimitettu tiedoksi muulla tavalla esim. saantitodistusta vastaan jollekin muulle henkilölle kuin päätöksen saajalle (sijaistiedoksianto), katsotaan päätöksen saajan saaneen päätöksen tiedoksi kolmantena päivänä saantitodistuksen osoittamasta päivästä.

MITEN VALITUS TOIMITETAAN PERILLE

Valituksen voi toimittaa hallinto-oikeudelle henkilökohtaisesti, postitse maksettuna postilähettyksenä taikka asiamiestä tai lähettiä käyttäen. Ahvenanmaan hallintotuomioistuinta lukuun ottamatta valituksen voi tehdä myös hallinto- ja erityistuomioistuinten sähköisessä asiointipalvelussa osoitteessa <https://asiointi2.oikeus.fi/hallintotuomioistuimet>.

Postittaminen tapahtuu lähettäjän vastuulla. Valituksen on saavuttava hallinto-oikeudelle virka-aikana ennen 30 päivän valitusajan päättymistä, jotta valitus voidaan tutkia.

OIKEUDENKÄYNTIMAKSU

Valittajalta peritään hallinto-oikeudessa oikeudenkäyntimaksu 260 €. Oikeudenkäyntimaksua ei peritä, jos hallinto-oikeus muuttaa valituksen kohteena olevaa päätöstä valittajan eduksi. Tuomioistuinmaksulaissa (1455/2015) on erikseen säädetty muistakin tapauksista, joissa maksua ei peritä.

MINNE VALITETAAN

Muutosta haetaan alla mainitusta (x) hallinto-oikeudesta:

- Turun hallinto-oikeus, PL 32 (käyntiosoite Sairashuoneenkatu 2-4), 20101 Turku

